

2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Doğrultusunda
Kurumsal Temeller ve Sınıf İçi Uygulamalar

Editörler: Nuray KURTDEDE FİDAN · Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

Editörler: Nuray KURTDEDE FİDAN - Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

**Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Doğrultusunda
Kurumsal Temeller ve Sınıf İçi Uygulamalar**

ISBN 978-625-5704-31-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Hayat Bilgisi dersi, öğrencilerin birey olarak kendilerini tanımalarını, içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olduklarını kavramalarını ve çevrelerine karşı sorumluluk duygusu geliştirmelerini hedefleyen çok yönlü bir derstir. Bu ders, yalnızca bilgi aktarımını değil; aynı zamanda değerlerle bütünleşmiş, yaşantıya dayalı bir öğrenme sürecini de içermektedir. Özellikle ilkokul düzeyindeki çocukların bireysel gelişimlerini destekleyen ve onları topluma etkin bireyler olarak hazırlayan bu ders, eğitim sistemimizin temel yapı taşlarından biri olma özelliğini taşımaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında 2024 yılında güncellenen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin bilişsel, sosyal-duygusal ve ahlaki gelişimlerini destekleyen çağdaş bir yaklaşımla yapılandırılmıştır. Bu yeni programda; kavramsal bilgi ile birlikte sosyal-duygusal öğrenme, değer eğitimi, okuryazarlık becerileri, eğilimler, öğrenme kanıtları ve farklılaştırılmış öğretim gibi yenilikçi bileşenler bütüncül bir anlayışla harmanlanmıştır. Elinizdeki kitap, bu öğretim programının temel ilkelerini açıklamayı ve öğretmenlere somut sınıf içi uygulama örnekleri sunmayı amaçlamaktadır.

Alanında uzman akademisyenler ve uygulayıcı eğitimciler tarafından kaleme alınan bölümler, programın kuramsal temellerini ortaya koyarken, aynı zamanda öğretim sürecine dair somut ve uygulanabilir öneriler sunmaktadır. Kavramsal, sosyal-duygusal ve alan becerilerinden okuryazarlığa; değer-eylem bütünlüğünden okul temelli planlamaya kadar geniş bir yelpazede ele alınan içerikler, Hayat Bilgisi öğretiminin hem teorik hem de pratik boyutlarını kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu kitabın; öğretmen adaylarından sınıf öğretmenlerine, program geliştiricilerden akademisyenlere kadar geniş bir okuyucu kitlesine katkı sunacağına inanıyoruz. Öğrenci merkezli, demokratik ve kapsayıcı bir eğitim ortamı oluşturmak adına, Hayat Bilgisi dersinin sunduğu olanakların daha etkin kullanılmasına rehberlik etmesini temenni ediyoruz.

Eserde emeği geçen tüm yazarlarımıza, katkı sunan eğitimcilerimize ve editöryal süreci titizlikle yürüten çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN
Dr. Öğr. Üyesi Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

Ekim, 2025

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Nuray KURTDEDE FİDAN - Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

1. Bölüm: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Doç. Dr. Nilgün DAĞ, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5084-6472

2. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kavramsal Beceriler

Doç. Dr. Menekşe ESKİCİ, Trakya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6217-3853

3. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Alan Becerileri

Doç. Dr. Emine KARASU AVCI, Kastamonu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3135-2557

4. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5785-2058

5. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Öğretim Dersi Programında Okuryazarlık Becerileri

Prof. Dr. Hakan ÖNAL, Balıkesir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8434-9880

6. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Eğilimler

Doç. Dr. Abdullah GÖKDEMİR, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1709-1327

Doç. Dr. Özkan ÇELİK, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8490-9419

7. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Erdem Değer- Eylem Çerçevesi

Doç. Dr. Genç Osman İLHAN, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4091-4758

Arş. Gör. Damla ARIKOĞLU, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID No: 0009-0005-6535-3450

8. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrenme Kanıtları

Dr. Öğr. Üyesi Tolga TOPCUBAŞI, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4660-8903

Zulal BEKAR, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0009-0003-9452-6803

Elifnur ÖZTÜRK, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0009-0003-7960-667X

9. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Farklılaştırma

Prof. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN, Afyon Kocatepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2056-1994

10. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Öğretim Programında Okul Dışı Öğrenme

Prof. Dr. Nihal YILDIZ, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6840-1594

Dr. Öğr. Üyesi Gizem TABARU ÖRNEK, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4152-4324

11. Bölüm: 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Plan Hazırlama

Dr. Ramazan YILDIRIM, Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

ORCID No: 0000-0001-5727-5134

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ VE 2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Giriş.....	1
Temel Kavramlar	2
Müfredat	2
Yeterlilik	4
Beceri.....	5
Değer	5
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli	7
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (1., 2. ve 3. Sınıflar)	17
Kaynaklar.....	24

2. BÖLÜM

2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA KAVRAMSAL BECERİLER

Kavramsal Beceriler	25
Temel Beceriler (KB1)	27
Bütünleşik Beceriler (KB2)	27
Üst Düzey Düşünme Becerileri (KB3)	30
Hayat Bilgisi Dersi.....	32
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kavramsal Becerilerin Yeri	32
Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Uygulanabilecek Etkinlik Örnekleri.....	34
Kaynaklar.....	41

3. BÖLÜM

2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA ALAN BECERİLERİ

Giriş.....	42
Beceri Nedir?.....	44
Alan Becerileri	45
Etkinlik Önerileri	48
Kaynaklar.....	59

4. BÖLÜM**2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA
SOSYAL-DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ**

Temel Beceriler ve Amaçlar	60
Programla İlişkilendirme	62
Uygulama ve Değerlendirme	62
Sonuçlar	63
Kaynaklar	69

5. BÖLÜM**2024 HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM DERSİ PROGRAMINDA
OKURYAZARLIK BECERİLERİ**

Giriş	70
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Hakkında	71
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Okuryazarlık Becerileri	72
Sonuç	81
Kaynaklar	83

6. BÖLÜM**2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA EĞİLİMLER**

Giriş	85
Eğilim Nedir?	86
Eğilimler Öğretim Sürecinin Neresinde Yer almaktadır?	90
Eğilimlerin Uygulayıcılar Tarafından Desteklenmesi	92
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Eğilimler	94
Kaynaklar	100

7. BÖLÜM**2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMINDA ERDEM DEĞER- EYLEM ÇERÇEVESİ**

Giriş	102
Kaynaklar	110

8. BÖLÜM**2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA
ÖĞRENME KANITLARI**

Giriş	111
Çalışma Yaprağı	114
İzleme Testi	114
Tablo Tekniği	114
Resimli Grafik Formu	115

Sözcük Avı	115
Kart Gösterme Tekniği	116
Eşleştirme Kartları.....	116
Çengel Bulmaca	117
Rubrik (Dereceli Puanlama Anahtarı).....	117
Performans Görevi	118
Proje Görevi	119
Portfolyo	120
Drama	122
Gösteri Tekniği	123
Anektod Kaydı.....	123
Davranış Takip Çizelgesi	124
Öz Değerlendirme Formu	125
Açık Uçlu Sorular	126
Akran Değerlendirme Formu	126
Grup Değerlendirme Formu	127
Anı Defteri	128
Rol Oynama Tekniği	129
Görüşme Tekniği	130
Görüşme Soruları.....	130
Canlandırma	131
Yapılandırılmış Grid	131
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	132
Yapılandırılmış Röportaj	133
Görüşme Tekniği	134
Gözlem Formu	135
Örnek Gözlem Formu	135
Kontrol Listesi.....	135
2024 Hayat Bilgisi Öğretim Programında Öğrenme Kanıtlarına İlişkin Genel Bir Değerlendirme.....	136
Kaynaklar.....	137

9. BÖLÜM

2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA FARKLILAŞTIRMA

Giriş.....	140
Farklılaştırılmış Öğretim	140
2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Farklılaştırma Bölümünün İncelenmesi.....	144
Zenginleştirme	144
Destekleme	148
Sonuç.....	152
Kaynaklar	153

10. BÖLÜM

2024 HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA OKUL DIŞI ÖĞRENME

Özet	154
Okul Dışı Öğrenme	155
Hayat Bilgisi Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme	157
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Okul Dışı Öğrenme	158
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Genel Çerçevesinde Okul Dışı Öğrenme.....	158
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Okul Dışı Öğrenme	168
Örnek Etkinlikler.....	170
Sonuç.....	172
Kaynaklar.....	172

11. BÖLÜM

2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA PLAN HAZIRLAMA

Giriş.....	174
Plan Yapmanın Yararları.....	175
Eğitimde Plan Yapmanın İlkeleri.....	177
Plan Türleri	178
Yıllık Plan	178
Ders Planı	185
Hayat Bilgisi Dersi Yıllık Planları ve Ders Planları Yapılırken Takip Edilmesi Gereken Yasal Mevzuat.....	190
Sonuç.....	190
Kaynaklar.....	191

1. BÖLÜM

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ VE 2024 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Doç. Dr. Nilgün DAĞ, Mersin Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5084-6472

GİRİŞ

Müfredat¹, sadece öğrenci refahını ve onun çeşitli yönlerden gelişimini sağlamak için bir hedef ve içerik listesi sunan ve disiplinler etrafında düzenlenmiş çalışma planlarını içeren bir referans çerçevesinden ibaret bir eğitim etkinliği değildir; aynı zamanda ve daha mühimi geleceğin istenen toplumu için eğitimin ne, neden ve nasıl olduğuna dair politik ve toplumsal bir anlaşılmayı yansıtan bir yapıdır² (Tedesco, Opertti & Amadio, 2014). Yani müfredat, “önceki kuşaklardan devralınan bilgiler ile gelecekte gerekli olabileceklere dair öngörüler” birleştiren bir yapıdır (Nohl & Somel, 2021: 13).

Bugün, yüksek performans gösteren ülkelerdeki eğitim programları incelendiğinde, daha az konuya odaklanıldığı³; ancak, bu konuların daha derin ve daha kapsamlı olarak öğretilmesinin vurgulandığı dikkat çekmektedir (Schmidt, Houang & Cogan, 2002). Ayrıca ülkeler, artık müfredatlarını genişletmek yerine müfredatlarına çapraz müfredat temalarını (çevre eğitimi, sürdürülebilirlik, sağlık eğitimi, refah ve yaşam tarzı vb.) ve yeterliliklerini (yerel ve küresel vatandaşlık, sorumluluk alma, işbirliği ve birlikte çalışma, veri okuryazarlığı, finansal okuryazarlık vb.) yerleştirmeyi de seçebilmektedir. Çünkü müfredatın aşırı genişletilmesi öğrencilerin yüzeysel bilgi edinmelerine, derinlemesine öğrenmeye ve düşünmeye vakit bulamamalarına yol açabilmekte ve problem çözme becerilerini geliştir-

1 Müfredat, “resmi kurallar bütünü olarak, toplumun heterojenliğinin tersine, onun eğitimi homojenleştirme girişimidir (özellikle zorunlu eğitimin olduğu yerlerde).” (Nohl & Somel, 2021: 13). Yani müfredat, eğitimin belli bir seviyede standartlaştırılması ve geliştirilmesiyle ilişkili temel konu ve öğretim amaçlarını tanımlayan resmi kuralları sağlar ve ne yapılması gerektiğini bildirir (Nohl & Somel, 2021: 13).

2 “Müfredat üzerine çalışmak, açıkçası, toplumun farklı toplumsal birimlerinde ve birden fazla seviyesinde yer alan çok sayıdaki fenomenin hesaba katılması gereken karmaşık bir çabadır.” (Nohl & Somel, 2021: 20).

3 Bu hususa, Whitehead (1929: 2; Akt.: Surma vd., 2025) “İki eğitim emri koyarız, ‘Çok fazla konu öğretme’ ve yine ‘Öğrettiğin şeyi eksiksiz öğret.’” sözüyle dikkat çeker.

melerini ketyebilmektedir. Öğretmenlerinse müfredatla kazandırılması gereken yeterlilikleri sınırlı öğretim zamanına sıkıştırılmalarına neden olabilmektedir (OECD, 2020).

Bugün ülkeler ve okullar, müfredatın kapsamı ve yapısında neleri değiştirecekleri, titizlikten ödün vermeden konular arasında neye öncelik verecekleri veya neleri kaldıracakları, değişim sürecini nasıl yönetecekleri gibi hususları yeniden düşünmek zorundadırlar⁴ (OECD, 2020). Bu kapsamda, ülkemizde eğitim sistemini 21.yy'ın ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kapsamlı bir reform yapılarak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) hayata geçirilmiştir. On yıllık uzun soluklu bir çalışmanın ürünü olan bu model, “mevcut öğretim programının bilişsel yükünün öğrenciler açısından ağır olduğu”⁵ gerekçesiyle “beceri odaklı ve bütüncül gelişim alanlarına hizmet eden bir anlayış”la hazırlanmıştır.

Bu bölüm, TYMM Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nı konu almaktadır. Bölümde ilk olarak, bazı temel kavramlara yer verilmekte; ardından, TYMM Hayat Bilgisi Öğretim Programı kısaca tanıtılmaktadır.

TEMEL KAVRAMLAR

1. Müfredat

Müfredat, her çocuğun ve gencin eğitimlerinin her aşamasında edinmeleri gereken temel konu bilgisine odaklanan ve çeşitli okul derslerinin içeriğini bilgi (knowledge), anlayış (understanding) ve beceriler (skill) açısından özetleyen bir referans çerçevesidir. Amacı, sadece geçmiş bilgiyi aktarmak değil; bir sonraki neslin bu bilgiyi inşa etmesini ve yeni bilgi yaratmasını sağlamaktır (Young, 2013).

- 4 Müfredat değişiklikleri konusunda, Cuban'ın (1992; Akt.: Nohl & Somel, 2021: 16-31) müfredat tipleri ayrıştırması çığır açıcudur. “Amaçlanan”, “öğretilen” ve “tarihsel” müfredat arasındaki ayrım, müfredat değişikliklerinin seviyelerini belirlemek açısından son derece önemlidir. Amaçlanan müfredat, otoritelerin öğrencilere verilecek içeriği belirledikleri yazılı-resmi belgeden oluşan müfredattır. Öğretilen müfredat, okulda eğitim yapma esnasında oluşan müfredattır. Tarihsel müfredat ise, geçmişin mirasının standart hâle gelmiş konu ve etkinliklere yerleşmiş birikimli ağırlığını içeren müfredattır.
- 5 Bu husus, “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne Neden İhtiyaç Duyuldu?” başlığında şu şekilde ifade edilmiştir: “İhtiyaç analizi sürecinde stratejik planlar, eylem planları ile ulusal ve uluslararası araştırma raporlarından yararlanılmıştır. Yapılan ihtiyaç analizi sonucunda mevcut öğretim programının bilişsel yükünün öğrenciler açısından ağır olduğu tespit edilmiş ve bu durum program geliştirme çalışmalarına temel gerekçe oluşturmuştur. Ayrıca uluslararası raporlar ve küresel ölçekli sınavlardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde ülkelerin eğitim sistemlerinin beceri odaklı ve bütüncül gelişim alanlarına hizmet eden bir anlayışa yöneldiği görülmüştür.” (<https://tymm.meb.gov.tr/surec>)